

Maria Mustranta: Äidin tehtävä

Helsinki: WSOY 2022

Terhi Kotilainen, *YTM, kouluttajapsykoterapeutti (perhe- ja pariterapia)*

Äidin tehtävä on Maria Mustrannan toinen romaani, esikoinen *Sokeita hetkiä* ilmestyi vuonna 2017. Mustranta on opiskellut journalistiikkaa ja kehitysmaatutkimusta, ja hän työskentelee vapaana toimittajana.

Äidin tehtävän keskeisenä teemana on vanhemmuuteen ja lastenkasvatukseen liittyvien kysymysten tutkiminen, yksinhuoltajaäidin vastuu vanhempana, lähisuhteiden merkitys, erityislapsen käytökseen, asemaan ja toimintaan liittyvät kysymykset sekä väkivalta ja sen seuraukset. Myös auttamisjärjestelmää sekä koulutoimen, samoin kuin sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita ja toimintatapoja tarkastellaan vanhemman ja lapsen näkökulmasta.

Vertaistuki ja sen merkitys nousee yhtä lailla keskeiseksi teemaksi: kukaan ei jaksakaan yksin, ei varsinkaan erityislapsen vanhempi, jonka vanhemmuus joutuu erityiseen tarkasteluun eri auttajien toimesta.

Romaanissa myös vanhempi itse reflektoi omaa ajatteluaan ja toimintaansa syy-seuraussuhteita syvällisesti pohtien. Tuttuun tapaan läsnä ovat isot eettiset ja moraaliset kysymykset oikeasta ja väärästä, sekä vallankäytöstä sen eri muodoissa. Mikä on valhetta ja mikä totta? Onko olemassa tilanteita, joissa periaatteessa ja moraalisesti kyseenalaisesti toimiminen saattaa olla oikeutettua?

Romaani pitää tiukasti otteessaan ja on kirjoitettu tavalla, joka saa lukijan palamaan halusta saada tietää lisää perhehistoriasta ja aiemmista tapahtumista, jotta nykytilannetta ja siinä tehtyjä ratkaisuja ymmärtäisi paremmin. Romaani haastaa lukijaa ja nostaa tietoiseen käsittelyyn ennakko-oletuksia, joita meillä kaikilla on, vaikka haluaisimmekin ajatella olevamme niistä vapaita.

Koulussa poika nimeltä Pyry käyttäytyy henkilökunnan mukaan huonosti. Pulassa olevan lapsen avuntarvetta on haastavaa nähdä silloin kun ymmärrys puuttuu tai se on vähäistä. Lapsi joutuu ääri rajoille tai kykyihinsä nähden niiden ylikin eikä osaa säädellä tunteitaan rakentavalla tavalla. Vikaa nähdään olevan myös vanhemmassa, joka ei saa lapsensa käyttäytymistä muuttumaan. Silloin lapsi lähetetään saamaan apua muualta, toisesta systeemistä koulun ulkopuolelta. Apua toivotaan saatavan sosiaali- tai terveydenhuollon palveluista, joissa on oma kielensä, kulttuurinsa ja toimintatapansa niin kuin koulussakin omansa. Näissä systeemeissä syntyy monenlaisia kohtaamisia erilaisten auttajien kanssa.

Lapsi kokee itsensä oudoksi ja erilaiseksi kuin muut. Hän raivostuu herkästi ja kokee tilanteet epäoikeudenmukaisina itseään kohtaan – jää yksin. Myös vanhempi voi kokea olonsa yksinäiseksi, avuttomaksi tai pelokkaaksi lapsensa raivon edessä. Lapsen ylipaisuvan tunneilmaisun taustalla voi olla vahva oikeudenmukaisuuden tunne, joka jää huomiotta tai vaille ymmärrystä kodin ulkopuolella. Tunteiden säätelyä harjoitellaan läpi elämän, vaikka siitä puhutaan korostetusti erityistarpeisten lasten kohdalla. *”Jos lapsella on vaikeuksia oppia lukemaan, ei kukaan moiti vanhempia siitä että on oltu liikaa ruudun ääressä tai ei ole luettu tarpeeksi. Mutta jos lapsella on vaikeuksia hillitä tunteitaan, se on vanhempien vika”*, romaanissa sanotaan. Lasten ja aikuisten sosiaaliset taidot ja tulkinnat tilanteista vaihtelevat ja ovat eritasoisia. Usein lapsilta voidaan vaatia

taitoja, jotka eivät välttämättä ole kaikilla aikuisillakaan kypsästi hallussa. Ongelmatilanteita ja niistä syntyviä väärinkäsityksiä on joskus vaikeaa saada oiettua hyvällä ja turvallisella tavalla niin, että kaikki osapuolet tulisivat riittävästi huomioiduiksi ja kuulluiksi ja lisävahingot vältettäisiin. Miten parempia sosiaalisia taitoja tai tunteiden säätelyä voisi oppia? Romanin tarina laittaa myös kysymään, miten hyviä yhteyksiä ihmisten välille rakennetaan silloin kun ne puuttuvat tai ovat heiveröisiä.

Romaani kertoo yhteyden ja yhteyksien rakentamisesta. Pyryn äitiä helpottaa, kun poika löytää kaverin. Erikoinen ystävä paljastuu hyvin toisenlaisen sosiaaliluokan edustajaksi – romaanissa päästään käsittelemään myös rakenteellista eriarvoisuutta ja taloudellisen vallan käyttöä, sen mahdollistamia vaihtoehtoja, jotka eivät ole tarjolla niukemmin toimeen tulevien tai köyhien perheiden lapsille. Pyy äiteineen otetaan vastaan ylemmän sosiaaliluokan piireihin, joissa oman taustan salaaminen tuntuu enemmän kuin tarpeelliselta, jotta tulee hyväksytyksi. Jotain joutuu kuitenkin välillä paljastamaan tai paljastuu tahtomattaan. Ystävyys on aitoa lasten välillä, mutta siinä on haasteensa. Mitä kaikkea pidetään salassa, millainen poika tämä ystävä oikeastaan on? Lasten väkivaltaista käytöstä kuvataan puhuttelevasti ja pysäyttävällä tavalla. Lasten välisen suhteen haasteiden lisäksi tulee törmäyksiä ulkomaailman kanssa ja riskit kasvavat lasten kasvaessa – minkä hinnan ystävydestä joutuu maksamaan? Pidemmän päälle myös aikuisten väliset suhteet käyvät mutkikkaammiksi ja niiden taustoista paljastuu lisää. Voiko kaikkia asioita hallita tai ratkaista rahalla? Missä kulkevat perheiden tai yksilöiden rajat? Mitä on rakkaus? Entä äitiys? Mihin voi vaikuttaa tai mitä voi paeta? Miten salaisuudet sitovat ihmisiä yhteen? Millaisiin ratkaisuihin lopulta päädytään ja kuka kantaa vastuun?

Romaani on kirjoitettu syvällisen monikerroksiseksi kokonaisuudeksi, jossa muoto ja kirjoitustyyli ovat taitavasti Mustrannan hallussa. Ne tukevat ja vahvistavat ilmaisuvaivattoman oloisesti, vaikka tekstiä on varmasti hiottu huolellisesti. Sitä on helppo lukea, vaikka usein haluaakin jäädä maistelemaan sen tarjoamia pohdintoja ja tutkiskelemaan niihin kiteytettyjä merkityksiä. Romaani pitää otteessaan loppuun saakka, ja taitava kerronta pitää huolen siitä,

että lukija haluaisi tietää enemmän kuin mitä hänelle paljastetaan. Toisaalta kertomisen tapa ja aihepiiri on niin rankka, ettei tämän lukeminen sovi välttämättä kaikille. Suosittelen kuitenkin tutustumaan ja tutkiskelemaan, mitä itsessä herää tämän lukukokemuksen myötä. Viime aikoina on ilmestynyt muitakin koskettavia kuvauksia mielenterveyshäiriöiden ja palvelujärjestelmän kohtaamisesta. Suosittelen esimerkiksi Soili Pohjalaisen *Ihon alla* -romania, joka perustuu kirjailijan omiin kokemuksiin samoin kuin Venla Kuoppamäen *Sun poika kävi täällä* -teosta. Olisi kiinnostavaa kuulla, mitä ne teissä lukijoissa herättävät?